

פרשת מטות התשע"ו

adk1010@gmail

הרב ארי דוד קאהן

1. במדבר פרק ל,

(ב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רְאֵשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה': (ג) אִישׁ כִּי־יִדְרֹךְ יְדָר לֹה' אוֹ־הִשָּׁבַע שְׁבַעֵה לְאִסָּר אִסָּר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה: ... (טז) וְאִם־הִפְרֹ יִפְרֹ אַתֶּם אַחֲרַי שְׁמַעוּ וְנִשְׂא אֶת־עֲוֹנֹה: (יז) אֲנִי הָאֱלֹהִים הַחַקִּים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ: פ

2. רש"י במדבר פרשת מטות פרק ל פסוק ב

ראשי המטות - ... ומה ראה לאומרה כאן, למד שהפרת נדרים ביחיד מומחה ואם אין יחיד מומחה מפר בשלשה הדיוטות. או יכול שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד, נאמר כאן זה הדבר, ונאמר בשחוטי חוץ (ויקרא י"ב) זה הדבר, מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל, שנאמר דבר אל אהרן וגו', אף זו נאמרה לכולן:

3. אבן עזרא במדבר פרשת מטות פרק ל פסוק ב

ראשי המטות - לפי דעתי, שזאת הפרשה היתה אחר מלחמת מדין, על כן היא אחריה, כמו ותדבר מרים ואהרן במשה (במדבר יב, א) אחר ויהיו בחצרות (במדבר יא, לה), כאשר פירשתי. והכתוב אמר, שבאו בני גד אל משה ואל אלעזר ואל נשיאי העדה ודברו דבריהם. ואחרי כן כתוב ויצו להם משה את אלעזר הכהן ואת יהושע בן נון ואת ראשי אבות המטות, הם נשיאי העדה הנזכרים. ובעבור שאמר משה לבני גד ולבני ראובן והיוצא מפיכם תעשו, על כן כתוב, וידבר משה אל ראשי המטות, ושם כתוב ככל היוצא מפיו יעשה. לבני ישראל - שיאמרו כן לבני ישראל:

4. רמב"ן במדבר פרשת מטות פרק ל פסוק ב

ובאה הפרשה הזאת בכאן, מפני שהזכיר נדרי גבוה לבד מנדריכם ונדבותיכם לעולותיכם ולמנחותיכם ולנסוכיכם ולשלמיכם (לעיל כט לט). אמר עוד, מלבד אלה הנדרים הנזכרים יש עוד נדרי הדיוט וככל היוצא מפיו של אדם חייב לקיים ולעשות כל אשר אסר על נפשו, ובכולן לא יחל דברו אבל אחרים מוחלין לו:

5. במדבר פרק לא, א-ד

(א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) וְלָמַד נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר תֵּאָסֵף אֶל־עַמִּי: (ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם לֵאמֹר הַחֲלִצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לְצַבָּא וַיְהִי עַל־מִדְּוָן לְתֵת נִקְמַת־ה' בְּמִדְוָן: (ד) אֲלֶיךָ לְמַטֵּה אֲלֶיךָ לְמַטֵּה לְכֹל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלְחוּ לְצַבָּא:

6. דברים פרק כג, ד-ו

(ד) לֹא־יָבֹא עִמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקִנְיַת ה' גַּם דֹּר עֲשִׂירֵי לֹא־יָבֹא לָהֶם בְּקִנְיַת ה' עַד־עוֹלָם: (ה) עַל־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־קִדְמוּ אֶתְכֶם בְּלַחֵם וּבַיַּיִם בְּדָרוּךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וְאֲשֶׁר שָׁכַר עֲלֵיךְ אֶת־בְּלַעַם בֶּן־בְּעֹר מִפְתּוֹר אֲרָם נְהַרִים לְקַלְקֹלְךָ: (ו) וְלֹא־אָבָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְשַׁמֵּעַ אֶל־בְּלַעַם וַיִּהְיֶה ה' אֱלֹהֶיךָ לֹקֵחַ אֶת־הַקְּלָלָה לְבָרְכָהּ כִּי אֶהְבֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ:

7. במדבר פרק כה,

(א) וַיִּשָּׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים וַיַּחַל הָעָם לְזַנוֹת אֶל־בָּנוֹת מוֹאָב: ... (טז) וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יז) צָרוּר אֶת־הַמִּדְיָנִים וְהַפִּיתֶם אוֹתָם: (יח) כִּי צָרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלִיתֶם אֲשֶׁר נָפְלוּ לָכֶם עַל־דְּבַר־פְּעוֹר וְעַל־דְּבַר כְּזָבִי בַת־נִשְׂיָא מִדְּוָן אַחֲתָם הַמִּכָּה בְיוֹם־הַמַּגֵּפָה עַל־דְּבַר־פְּעוֹר:

8. במדבר פרק כו, א-ג

(א) ויהי אחר המגפה פ ויאמר ה' אל-משה ואל אלעזר בן-אהרן הפקו לאמר: (ב) שאו את ראשו פל-ענת בני-ישראל מבו עשרים שנה ומעלה לבית אבתם פל-יצא צבא בישראל: (ג) וידבר משה ואלעזר הפקו אתם בערבת מואב על-ירדן ירחו לאמר:

9. במדבר פרק כח, א-ג

(א) וידבר ה' אל-משה לאמר: (ב) צו את-בני ישראל ואמרת אליהם את-קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו: (ג) ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לה פכשים בני-שנה תמימם שנים ליום עלה תמיד:

10. במדבר פרק כט, לט

(לט) אלה תעשו לה במועדיכם לבד מנדריכם ונדבתיכם לעלתיכם ולמנחתיכם ולנספיקם ולשלמיכם:

11. במדבר פרק לב, כ-לא

(כ) ויאמר אליהם משה אם-תעשו את-הדבר הזה אם-תתלצו לפני ה' למלחמה: (כא) ועבר לכם פל-חלוצ את-הירדן לפני ה' עד הורישו את-איביו מפניו: (כב) ונכבשה הארץ לפני ה' ואחר תשובו והייתם נקים מה ובישראל והיתה הארץ הנאת לכם לאחזה לפני ה': (כג) ואם-לא תעשו כן הגה חטאתם לה ודעו חטאתכם אשר תמצא אתכם: (כד) בנו-לכם ערים לטפכם ויגדרת לצנאכם והיצא מפיקם תעשו: (כה) ויאמר בני-גד ובני ראובן אל-משה לאמר עבדי יעשו כאשר אדני מצוה: (כו) טפנו נשינו מקננו וכל-בהמתנו יהיו-שם בערי הגלעד: (כז) ועבדי יעברו פל-חלוצ צבא לפני ה' למלחמה כאשר אדני דבר: (כח) ויצו להם משה את אלעזר הפקו ואת יהושע בן-נון ואת-ראשי אבות המשות לבני ישראל: (כט) ויאמר משה אליהם אם-יעברו בני-גד ובני-ראובן אתכם את-הירדן פל-חלוצ למלחמה לפני ה' ונכבשה הארץ לפניכם ונתתם להם את-ארץ הגלעד לאחזה: (ל) ואם-לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתככם בארץ כנען: (לא) ויענו בני-גד ובני ראובן לאמר את אשר דבר ה' אל-עבדי כן נעשה:

12. משנה מסכת קידושין פרק ג משנה ז

רבי מאיר אומר, כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן, אינו תנאי, שנאמר (במדבר לב) ויאמר משה אליהם אם יעברו בני גד ובני ראובן, וכתוב, ואם לא יעברו חלוצים. רבי חנינא בן גמליאל אומר, צריך הנה הדבר לאמר, שאלמלא כן, יש במשמע שאפלו בארץ כנען לא ינחלו:

13. במדבר פרק כא, א-ג

(א) וישמע הפנעני מלך-ערד ישב הנגב פי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישבו ממנו שבי: (ב) וידר ישראל גדר לה ויאמר אם-נתן תתן את-העם הזה בידי והתרמתי את-עריהם: (ג) וישמע ה' בקול ישראל ויתן את-הפנעני ויתרם אתהם ואת-עריהם ויקרא שם-המקום חרמה: פ

14. רש"י במדבר פרשת חקת פרק כא

(א) וישמע הכנעני - שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד וכו', כדאיתא בר"ה (דף ג א). ועמלק מעולם רצועת מרדות לישראל, מזומן בכל עת לפורענות: יושב הנגב - זה עמלק, שנאמר (במדבר יג, כט) עמלק יושב בארץ הנגב. ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען, כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם והם אינם כנענים, ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונם לשון כנען, אמרו נתפלל סתם, שנאמר אם נתן נתן את העם הזה בידי:

(ב) והחרמתי - אקדיש שללם לגבוה:

15. העמק דבר במדבר פרשת חקת פרק כא פסוק ב

(ב) וידר ישראל. אבל משה לא עשה כאן מאומה, וכמש"כ שמשה לא היה מסוגל לזה, וכן במלחמות סיחון ועוג כתיב ויכהו ישראל לפי חרב, היינו במלחמות תנופה, רק את עוג בעצמו שלא היה בכח אנושי לפגוע בו נעשה נס על ידי משה, כמו שהיה בכמה דורות נס לצורך השעה, מכל שכן אז בחיי משה, אבל כאן היה בהשגחה פרטית בטבע ובכח תפלה:

16. במדבר פרק כג, א-ג

(א) ויאמר בלעם אל־בלק בנה־לי בזה שבועה מזבחת והיכן לי בזה שבועה פרים ושבועה אילים: (ב) ויעש בלק פאָשר דָּבָר בַּלְעָם ויעל בלק ובלעם פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ: (ג) ויאמר בלעם לבלק התיצב על־עלתך ואלכה אילי ישרה ה' לקראתי ודבר מה־יראני והגדתי לך ויגדו שפי... (ג) ויאמר אליו בלק לך־לכה־נָא אִתִּי אֶל־מָקוֹם אֲחֵר אֲשֶׁר תִּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אָפֶס קִצְהוּ תִרְאֶה וְכִלּוֹ לֹא תִרְאֶה וְקִבְנוּ־לִי מִשָּׁם: (ד) ויקחהו שדה צפים אל־ראש הפסגה ויבן שבועה מזבחת ויעל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ... (כח) ויקח בלק את־בלעם ראש הפעור הנשקף על־פני הישימון: (כט) ויאמר בלעם אל־בלק בנה־לי בזה שבועה מזבחת והיכן לי בזה שבועה פרים ושבועה אילים: (ל) ויעש בלק פאָשר אָמַר בַּלְעָם ויעל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

17. מלכים ב פרק ב, טו-כד

(טו) ויראהו בגייהנביאים אשר־בירחו מנגד ויאמרו נחה רוח אליהו על־אלישע ויבאו לקראתו וישתחוּ־לוֹ אַרְצָה: (טז) ויאמרו אליו הנה־נָא יִשְׁאֲת־עֲבָדֶיךָ חֲמִשִּׁים אַנְשִׁים בְּגִי־חֵיל יִלְכוּ נָא ויבקשו את־אדניך פֶּן־נִשְׂאוּ רֹיחַ ה' וישלכהו באחד ההרים או באחת הגאות הנאות ויאמר לא תשלחו: ... (כג) ויעל משם בית־אל והואו עלה בדרך וינערים קטנים יצאו מן־העיר ויתקלסוּ־בוֹ ויאמרו לוֹ עֲלֵה קִרְחַת עֲלֵה קִרְחַת: (כד) ויפן אתריו ויראם ויקללם בְּשֵׁם ה' ותצאנה שתיים דבים מן־העיר ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים:

18. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קה עמוד ב

אמר רב יהודה אמר רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוה אפלו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה - בא לשמה, שבשכר ארבעים ושנים קרפנות שהקריב בלק, זכה ויצתה ממנו רוח.

19. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף מז עמוד ב

אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר, כל שאינו מלנה כאלו שופך דמים, שאלמלא לויהו אנשי יריחו לאלישע, לא גרה דבים בתינוקות, שנאמר, (מ"ב ב) "ויעל משם בית - אל, והוא עלה בדרך, וינערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו - בו ויאמרו לו, עלה קרחת עלה קרחת". "קרחת" - שהקרחת עלינו את המקום. מאי "וינערים" "קטנים"? אמר רבי אלעזר, שהיו מנערים מן המצוות, "קטנים" - שהיו מקטני אמונה. תנא, נערים היו, ובזבזו עצמם בקטנים. ... "ויפן אתריו ויראם, ויקללם בשם ה'". מאי "ויראם"? אמר רב, ראה ממש, פדתנא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל מקום שנתנו חכמים עיניהם בו - או מיתה או עני. ושמואל אמר, ראה שכלן נתעברה בהן אמה ביום הכפורים, ורבי יצחק נפקא אמר, בלורית ראה להם פעובדי כוכבים. רבי יוחנן אמר, ראה שאין בהם לחלוחית של מצוה. ודלמא בורעיהו גהוה הוה? אמר רבי אלעזר, לא בם ולא בנרעם עד סוף כל הדורות. (שם) "ויקללם בשם ה'", ותצאנה שתיים דבים מן העיר" וגו'. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף מז עמוד א רב ושמואל, חד אמר, גס. וחד אמר, גס בתוך גס. מאן דאמר, גס - יער הוה, דבים לא הוו, ומאן דאמר, גס בתוך גס - לא יער הוה ולא דבים הוו. וליהו דבים, ולא ליהו יער? דבעית: אמר רבי חנינא, בשביל ארבעים ושנים קרפנות, שהקריב בלק מלך מואב, הבקעו מישראל ארבעים ושנים ילדים. איני, והאמר רב יהודה אמר

רב, לעולם יעסק אדם בתורה ובמצוות, ואף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. **שבשכר** ארבעים ושתיים קרבנות, שהקריב בלק מלך מואב, זכה ויצאה ממנו רות, ויצא ממנה שלמה, שכתוב ביה, ^(מ"א) "אלף עלות יעלה שלמה".

20. רש"י מסכת נזיר דף כג עמוד ב

ויצאה ממנו רות - שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ובתשבחות. ארבעים ושתיים קרבנות - משבע מזבחות שערך בג' מקומות ועל כל אחד ואחד העלה פר ואיל שהם י"ד לכל מעמד ומעמד וג' פעמים י"ד עולין מ"ב וקרבנותיו של בלק הוו שלא לשם מצוה.

21. תלמוד בבלי מסכת נזיר דף כג עמוד ב

גופא, אמר רב יהודה, אמר רב, לעולם יעסק אדם בתורה ובמצוות אפלו שלא לשמן, שמתוך שלא לשמן בא לשמן. שבשכר ארבעים ושתיים קרבנות שהקריב בלק, הרשע זכה ויצאה ממנו רות. ואמר רבי יוסי בר חנינא, רות - בת בנו של עגלון מלך מואב היתה. אמר רבי חיאי בר אבא, אמר רבי יוחנן, מנין שאין הקדוש ברוך הוא מקפח אפלו שכר שיחה נאה? דאילו בכירה, דקריתיה "מואב", אמר ליה רחמנא למשה, ^(דברים ב') "אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה", מלחמה הוא דלא, הא צעורי צערינהו. ואילו צעיריה, דקרייה "בן עמי", אמר ליה, ^(שם) "אל תצורם ואל תתגר בם" - כלל, אפלו צעורי לא. אמר רבי חיאי בר אבין, אמר רבי יהושע בן קרחה, לעולם יקדים אדם לדבר מצוה, שבשכר לילה אחת שקדמה בכירה לצעירה ^[דף פד ע"א] זכתה וקדמה ארבעה דורות בישראל למלכות:

22. אברבנאל מלכים ב פרק ב

... והנראה אלי מפשט הכתוב שלהיות ביתאל מקום מוכן לנבואה כמו שאמרתי, ויריחו מקום הפלאות, בא אלישע אליהם לקחת חזקה בשם ה' מהנבואה וממעשה הנסים, והנה בביתאל היו בני הנביאים כמו שנזכר, אבל היו גם כן מקודם לזה כהני הבעל והעגל אשר הניח שם ירבעם בן נבט, ואין ספק שהתפרסם עלות אליהו בסערה השמי'. כי היו בני הנביאים יודעים זה כמו שנזכר, ושהיה בא אלישע תלמידו לעמוד במקומו, ולפי שאליהו עלה לשמים והיה איש בעל שער, לכן כהני הבעל אשר היו בביתאל שלחו צעיריהם להלעיג לאלישע, ולרמוז על עלית אליהו השמימה אמרו עלה קרח, ר"ל אתה אינך בעל שער כאליהו רבך כי קרח אתה, עלה אתה עתה לשמים כמו שעלה הוא, והיה זה להלעיג על לקיחת אליהו ועל אלישע, (כד) ולזה אמר ויפן אחריו, ר"ל שפנה וראה שהנערים לא היו עושים הלעג הזה ממנו לבד כי אם גם מאליהו רבו שנשאר אחריו, ושהיה זה במצות אבותיהם, ועם זה היה גם כן שראה אותם, ר"ל שראה בנבואה מה שעתידים להיות, ולכן קללם בשם ה', כי ראה בהם שהיו זרע מרעים בני משחיתים, ולכן מתחלתם עזבו את ה' נאצו את קדוש ישראל נזורו אחר. ולפי שהם לעגו מאליהו ואלישע לכן היה מענשם שיצאו שנים דובים מהיער והמיתו ארבעים ושתיים מהם, כי היו שנים דובים אחד לכבוד אליהו ואחד לכבוד אלישע, והרגו ארבעים ושנים נערים שהיו ב"ם עור ופסח במולדתם וטבעם, ולעגו על הנביאים שיי' ב"ם סיני בקדש, ונראה שמתו אותם שהיו רשעים בתולדתם ותכונותיהם. וכבר זכרו חז"ל (סוטה שם) שהיה בזה העונש נס גדול, כי מעולם לא היו דובים באותו יער וזמנם הקדוש ברוך הוא לאותה שעה, ומהם אמרו שגם יער לא היה שם: